

Rozdział 7.

UWARUNKOWANIA

WYNIKAJĄCE ZE STANU KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. Uwarunkowania wynikające ze stanu krajobrazu kulturowego.
2. Podstawy prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
3. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków.
4. Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków
5. Wykaz zabytków nieruchomości ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.
6. Wykaz stanowisk archeologicznych.
7. Inne formy ochrony zabytków.
8. Dobra kultury współczesnej.
9. **Załącznik graficzny nr 6**

UWARUNKOWANIA wynikające ze stanu DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. Uwarunkowania wynikające ze stanu krajobrazu kulturowego

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Wyżej przytoczoną definicję „krajobrazu kulturowego” zawarto w ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Na obszarze gminy Jeleniewo osadnictwo wiejskie charakteryzuje się rozproszoną zabudową związaną z użytkowanymi gruntami rolnymi. Nie występują miasta.

Zwarty układ urbanistyczny występuje w miejscowości gminnej Jeleniewo. Jego głównym elementem jest zabytkowy, drewniany kościół z zabudowaniami towarzyszącymi, plac publiczny i cmentarze. Wzdłuż dróg ukształtowała się współczesna zabudowa wiejska.

Wieś Jeleniewo, będąca ośrodkiem gminnym, skupiającym nie tylko ludność związaną z rolnictwem, w sposób naturalny rozwijała się i wzbogacała o obiekty usługowe, zabudowę mieszkaniową jednorodzinną i zabudowę mieszkaniową wielorodzinną. Dzisiejszy układ urbanistyczny obejmuje znacznie większą powierzchnię niż pierwotne założenie historyczne. Istniejący układ urbanistyczny obejmuje szereg nowych obiektów, których formy architektoniczne znacząco odbiegają od dawnych tradycji budowlanych. Można powiedzieć, że dawne wiejskie drewniane chałupy, parterowe, pokryte prostym dwuspadowym dachem, o kącie nachylenia połaci dachowych 35° – 45° , są sukcesywnie wypierane przez inne formy. W latach 70 – tych i 80 - tych PRL nastąpiła największa degradacja krajobrazu kulturowego Jeleniewa, kiedy masowo powstawały dwukondygnacyjne, kubikowe formy domów mieszkalnych, pokryte płaskimi, kopertowymi dachami. Gont i strzechy na starych budynkach masowo wymieniano na eternit. Powstał trzykondygnacyjny budynek mieszkalny wielorodzinny, zupełnie obcy w wiejskim krajobrazie.

Podobne, proste geometryczne formy zastosowano w budynkach usługowych np. szkoła, Urząd Gminy, ośrodek zdrowia, restauracja, remiza itp.

Lata 90 – te i początek XXI wieku przyniósł modę na wyszukane, często skomplikowane formy dachowe na budynkach mieszkalnych jednorodzinnych. Bogactwo i dostępność materiałów budowlanych oraz tanie projekty budowlane o charakterze powtarzalnym, które weszły na rynek w

dużym wyborze sprawiło, iż historyczny krajobraz kulturowy Jeleniewa zmienił się nie do poznania. Jedynie sylwetka kościoła pozwala na identyfikację tego miejsca.

Zabudowania gospodarcze towarzyszące zabudowie zagrodowej przechodzą metamorfozę znacznie wolniej. Na małych budynkach na ogół zachowuje się proste tradycyjne formy architektoniczne. Nowe budynki inwentarskie są na ogół znacznie większe niż dawne. Ze względów technicznych i technologicznych połacie dachowe na nich są znacznie większe i bardziej płaskie. Budynki składowe i garażowe często mają wyższe ściany niż tradycyjne stodoły i płaskie pokrycia dachowe. W zabudowie zagrodowej powstają wysokie, przemysłowe formy silosów zbożowych, obce historycznemu krajobrazowi kulturowemu.

Różnorodność materiałów wykończeniowych sprawiła, że ulice Jeleniewa stały się kolorowe. Domy są różnorodne w formach, rzadko kiedy harmonizują ze sobą. Dzisiejszy krajobraz kulturowy Jeleniewa stracił swój dawny charakter. Obrazuje pozytywne przemiany ekonomiczne w społeczności lokalnej, zarówno w skali indywidualnej jak i zbiorowej, przemiany technologiczne w budownictwie, przemiany we wzorcach estetycznych, przemiany w utrzymaniu porządku na swoich posesjach itp. O ile poszczególne przemiany mają charakter pozytywny i kreatywny, to jednak nie przekładają się one na tzw. ład przestrzenny. Przemiany mają charakter spontaniczny, silnie nacechowany indywidualnością inwestorów. Przemiany przestrzenne od prawie 20 lat nie są regulowane aktami prawa miejscowego jakimi są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Trzeba również podkreślić, że dawny krajobraz kulturowy Jeleniewa nie jest możliwy do przywrócenia. Dzisiejszy obraz Jeleniewa jest obrazem dzisiejszej kultury budowlanej społeczności lokalnej i składa się na współczesny krajobraz kulturowy, wielofunkcyjny, czasem harmonijny a czasem pełen kontrastów i dysonansów przestrzennych.

Historyczne skupiska wiejskiej zabudowy przy obsługujących drogach występują w miejscowościach: Szurpiły, Wodziłki, Udziejek, Podwysokie Jeleniewskie i Okrągłe. W wymienionych wsiach zachowało się najwięcej obiektów zabytkowych – głównie budynków gospodarczych i budynków mieszkalnych o tradycyjnych, prostych formach architektonicznych. Walory architektoniczne historycznej zabudowy zagrodowej są na ogół skromne i świadczą o ubóstwie dawnej społeczności wiejskiej. Wśród biednych, chylących się ku upadkowi drewnianych zabudowań wiejskich, wyróżnia się drewniana, zbytkowa molenna p.w. Św. Trójcy w Wodziłkach.

Skupiska zabudowy wiejskiej przy obsługujących drogach występują również w miejscowościach: Prudziszki, Żywa Woda, Leszczewo, Wołownia i Błaskowizna.

Wszystkie wsie na obszarze gminy Jeleniewo mają zabudowę rozproszoną. Dotyczy to również miejscowości, w których występują skupiska zabudowy wiejskiej. Obserwuje się silne tendencje do uzupełniania zabudowy w miejscowościach: Jeleniewo, Prudziszki, Wołownia, Leszczewo, Błaskowizna i Bachanowo. Równolegle powstaje również zabudowa wiejska w rozproszeniu. Jest duże zainteresowanie zarówno właścicieli gruntów rolnych jak również inwestorów, do realizacji tzw. „zabudowy zagrodowej”, która w istocie ma być zabudową mieszkaniową jednorodzinną lub rekreacji indywidualnej. Inwestorów w sferze nierolniczej przyciągają niezwykle atrakcyjne tereny pod względem krajobrazowym, położone stosunkowo blisko miasta Suwałki. Tak więc przemiany krajobrazu kulturowego na obszarze gminy Jeleniewo tworzy najczęściej ludność nierolnicza, pragnąca zamieszkać lub przynajmniej wypoczywać blisko natury, z dala od hałaśliwych skupisk ludzkich. Powstające nowe obiekty na ogół stanowią wartość estetyczną i architektoniczną, lecz nie zawsze są kontynuacją dawnych tradycji budowlanych. Nowe obiekty, na które składają się nowe budynki i nowe (na ogół nierolnicze) zagospodarowanie terenu, są wyrazem współczesnych potrzeb osiedlającej się ludności, możliwości ekonomicznych i możliwości technologicznych. Zmieniają one historyczny krajobraz kulturowy w sposób można powiedzieć dyskretny. Zjawisko to nie ma jeszcze charakteru masowego, więc wpisuje się harmonijnie w krajobraz przyrodniczy, o ile lokalizacja nie jest wyeksponowana na wzniesieniach.

Na obszarze gminy Jeleniewo nie występują historyczne założenia dworsko – parkowe.

Poza nieczynnym młynem wodnym w Udziejku i w Turtulu, brak innych historycznych budowli przemysłowych.

Na obszarze gminy Jeleniewo występują głównie lasy prywatne, więc nie wykształciło się budownictwo leśne.

O różnorodności kulturowej rdzennej ludności zamieszkałej w gminie Jeleniewo świadczą różnorodne cmentarze:

- Cmentarz rzymsko – katolicki w Jeleniewie;
- Cmentarz żydowski w Jeleniewie;
- Cmentarz staroobrzędowców w Wodziłkach;
- Trzy cmentarze ewangelickie w Rutce, Łopuchowie i Sidorówce,

- Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Rutce.

Zauważyć należy, że gmina Jeleniewo zawsze była zdominowana przez indywidualne gospodarstwa rolne. Nie występowały Państwowe Gospodarstwa Rolne. Gleby są niskich klas bonitacyjnych. Urozmaicona konfiguracja terenu, piękna pod względem krajobrazowym, nie sprzyja gospodarce rolnej. Nieopłacalność pracy w rolnictwie nakręca mechanizmy wyzbywania się gruntów z przeznaczeniem na cele budowlane. Zjawisko to musi być okiełznane w STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JELENIEWO oraz poddane kontroli przez akty prawa miejscowego jakimi są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

W celu zachowania w pamięci tzw. krajobrazu kulturowego prowadzone są następujące działania:

- 1) ochrona zabytków wpisanych do rejestru zabytków,
- 2) prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków,
- 3) ochrona zabytków ujętych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- 4) ochrona przyrody a w szczególności ochrona rezerwatów przyrody, Suwalskiego Parku Krajobrazowego, obszarów Natura 2000 i Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny”
- 5) prowadzenie Izby Pamięci Jaćwieskiej w Szurpiłach,
- 6) odtworzenie pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego w Jeleniewie

2. Podstawy prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków określa **ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.**

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) **zabytki nieruchome** będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- 2) **zabytki ruchome;**
- 3) **zabytki archeologiczne** będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się między innymi przy sporządzaniu studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego_albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

W studium i planie, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Wójt gminy prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:

- 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku;
- 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie;
- 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

W celu spełnienia powyższych wymagań, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;

- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

8. Uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego.

Wojewódzki konserwator zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków prowadzą kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków:

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku, Gminna Ewidencja Zabytków

Zabytek nieruchomy to nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Na terenie gminy Jeleniewo znajduje się 3 zabytkowe cmentarze i 2 obiekty sakralne, wpisane do rejestru zabytków.

Po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego wszczętego z urzędu, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dnia 04.03.2014r. wydał decyzję nr DOZ-OAiK-6700/1247/13[MP] o skreśleniu z rejestru zabytków trzech wolnostojących kapliczek, wchodzących w skład zespołu sakralnego w Jeleniewie na działce nr 42, wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 426 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach z dnia 30.08.1985r. KL.WKZ534/426/d/85.

Po przeprowadzonej weryfikacji ustalono, iż na liście zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, na terenie gminy Jeleniewo znajduje się:

- 2 obiekty sakralne - wpisane do rejestru;
- 3 cmentarze wpisane do rejestru zabytków.

Jeleniewo

1. Zespół kościelny, ul. Suwalska, nr ewid. 250, nr rej. zabyt. 426, z dn. 30.08.1985r., w tym:
 - Drewniany kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1878r., nr ewid. 251, nr rej. zabyt. 426,
 - Wolnostojąca, drewniana dzwonnica z I poł. XIX w. nr ewid. 252, nr rej. zabyt. 426,
 - Kapliczka nr 2, znajdująca się w południowo- wschodniej części zespołu kościoła parafialnego nr ewid. 253, nr rej. zabyt. 426;
 - Kamienny mur ogrodzeniowy z XIX w.
2. Cmentarz rzym-katol., nr ewid. cment. zabyt. 60, nr rej. zabyt. 638, z dn. 11.01.1989r.
3. Cmentarz żydowski, nr ewid. cment. zabyt. 60, nr rej. zabyt. A-971, z dn. 12.10.1992r.

Rutka

Cmentarz wojenny z okresu I woj. św. nr ewid. zabytków .cment. 135, nr rej. zabyt. 331, z dn. 10.03.1983r.

Wodziłki

Mollena staroobrzędowców p.w. Św. Twójcy, nNr ewid. 12769, nr rej. zabyt. 414, z dn. 02.09.1983r.

4. Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Na obszarze gminy Jeleniewo, w okolicach jeziora Szurpiły i jeziora Jegłówek odkryto cenne zabytki archeologiczne świadczące o kulturze Jaćwingów. Część z nich wpisano do rejestru zabytków: Ustalono, iż na liście zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, na terenie gminy Jeleniewo znajduje się 3 obiekty:

1. **Szurpiły** - Osada wczesnośredniowieczna zwana „Targowisko”, Decyzja nr 670-1/24/70 z dn.10.11.1970r. nr rej.zabyt. 127 (biał.)
Decyzja nr K1.WKZ 534/88/d/80 z dn.14.11.1980r, nr rej.zabyt. 88 (suw.)
2. **Czajewszczyzna** - Grodzisko pradziejowe i wczesnośredniowieczne zwane „Góra Kościelna”, Decyzja nr WKZ-535/25/d/97 z dn.31.12.1997r. nr rej.zabyt. A-a-25
3. **Czajewszczyzna** - Grodzisko pradziejowe i wczesnośredniowieczne zwane „Czajewszczyzna” lub „Góra Zamkowa”
Decyzja nr 670-1/22/68 z dn.25.10.1968r. nr rej.zabyt. 71;
Decyzja nr WKZ-535/2/d/94 z dn.28.12.1994r. nr rej.2(suw)

5. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków:

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku Delegatura w Suwałkach, skierował do Gminy Jeleniewo pismo nr SAD-MG/0713-40/10 z dnia 29.10.2010r. w sprawie przeprowadzenia weryfikacji wojewódzkiej ewidencji zabytków, a tym samym także gminnej ewidencji zabytków, poprzez zidentyfikowanie w terenie wymienionych na załączonej liście 157 obiektów.

Wyniki weryfikacji przekazano do Urzędu Ochrony Zabytków pismem nr RGZ.4041/1/10 z dnia 17.11.2010r. (dostarczone dnia 23.11.2010r.).

Natomiast spośród 157 obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków w granicach gminy Jeleniewo, zidentyfikowano 62 budynki i 4 cmentarze. Pozostałe 91 obiektów nie istnieje.

Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Białymstoku pismem nr R.5140.2.1.2013r z dnia 28.03.1013r. poinformował Wójta Gminy Jeleniewo o wyłączeniu z wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych z terenu gminy Jeleniewo wymienionych z załączonym wykazie. Jednocześnie PWKZ przesłał aktualny wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Jeleniewo ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Wojewódzka Ewidencja Zabytków stała się podstawą do weryfikacji Gminnej Ewidencji Zabytków

Gmina Jeleniewo posiada **Gminną Ewidencję Zabytków**, w której ujęto:

- 2 obiekty sakralne - wpisane do rejestru;
- 3 cmentarze wpisane do rejestru zabytków;
- 3 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków;
- 8 zabytków nieruchomych – budynki - znajdujące się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków;
- 4 cmentarze znajdujące się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Szurpiły

1. Budynek gospodarczy – stodoła, nr siedliska 18, nr ewid. 850
2. Budynek gospodarczy – obora, nr siedliska 18, nr ewid. 852
3. Łażnia, nr siedliska 18, nr ewid. 853
4. Budynek mieszkalny – chałupa, nr siedliska 24, nr ewid. 854
5. Budynek mieszkalny – chałupa, nr siedliska 33, nr ewid. 857
6. Budynek mieszkalny – chałupa, nr siedliska 38, nr ewid. 862

Udziejek

1. Młyn Wodny, Udziejek Dolny - Kolonia, nr ewid. 1501
2. Budynek gospodarczy - obora, nr siedliska 12, nr ewid. 1248

6. Wykaz stanowisk archeologicznych.

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku
 Stan na 28.07.2017r.

Udokumentowane stanowiska archeologiczne rozproszone są na terenie całej gminy. Na szczególną uwagę zasługuje zespół stanowisk archeologicznych w odkrytych w otoczeniu jeziora Szurpiły i Jegłówek. Wśród nich są trzy obiekty wpisane do rejestru zabytków: „Targowisko”, „Góra Zamkowa”, „Góra Kościelna”, wymienione w punkcie 2. niniejszego rozdziału. W rejonie tym aktualnie trwają prace archeologiczne i dokumentacyjne

Rozmieszczenie udokumentowanych stanowisk archeologicznych na terenie gminy obrazuje załącznik graficzny sporządzony na podstawie materiałów będących w posiadaniu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku, Delegatura w Suwałkach – stan z lipca 2017r. Ilość udokumentowanych stanowisk ma charakter zmienny – może się zwiększać na skutek prowadzonych prac dokumentacyjnych. Możliwe są również przypadkowe znaleziska odkryte na skutek prowadzonych prac budowlanych.

Przebadane archeologicznie stanowiska mogą ulec usunięciu z wykazu, co działo się w latach poprzednich.

Zestawienie ilości stanowisk archeologicznych na terenie gminy Jeleniewo	
Obręb	Ilość udokumentowanych stanowisk archeologicznych Stan na lipiec 2017r.
Bachanowo	1
Białorogi	2
Błaskowizna	2
Czajewszczyzna	10 w tym 2 wpisane do rejestru zabytków: „Góra Zamkowa”, „Góra Kościelna”
Czerwone Bagno	1
Gulbieniszki	2
Hultajewo	-
Ignatówka	6
Jeleniewo	4
Kazimierówka	3
Krzemianka	-
Leszczewo	7
Łopuchowo	4
Malesowizna	12
Okragłe	5
Podwysokie Jeleniewskie	5
Prudziszki	3
Rutka	-
Rychtyn	2
Sidorówka	1
Sidory	6
Sidory Zapolne	2
Suchodoły	5
Sumowo	-

Szeszupka	2
Szurpiły	11 w tym 1 wpisane do rejestru zabytków: „Targowisko”
Ścibowo	-
Udryn	5
Udziejek	5
Wodзилki	5
Wołownia	10
Zarzecze Jeleniewskie	-
Żywa Woda	7
razem	128 stanowisk archeologicznych w tym 3 wpisane do rejestru zabytków

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Jeleniewo			
Lokalizacja Obręb		Rodzaj stanowiska archeologicznego	Lokalizacja wg dokumentacji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku Nr arkusza nr ewidencyjny
Bachanowo	1	śląd osadniczy – okres nowożytny	Arkusz 14-83 nr 16
Białorogi	1	śląd osadniczy - epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 14
	2	śląd osadniczy - epoka kamienia, osada nowożytna	Arkusz 15-84 nr 15
Błaskowizna	1	cmentarzysko kurhanowe - nieokreślona	Arkusz 14-83 nr 18
	2	śląd osadnictwa - epoka kamienia; śląd osadnictwa – późny okres rzymski / okres wędrówek ludów; śląd osadnictwa – okres nowożytny	Arkusz 14-83 nr 21
Czajewszczyzna (dawniej Szurpiły)	1	„Góra Kościelna” grodzisko	Arkusz 14-84 nr 5 Nr rejestru zabytków A-a-25
(dawniej Szurpiły)	2	„Góra Zamkowa” grodzisko – wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 3 Nr rejestru zabytków 2(suw)
	3	osada – późny okres rzymski	Arkusz 14-84 nr 1
	4	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 14-84 nr 2
	5	kopiec strażniczy - wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 11
	6	kopiec strażniczy - wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 12
(dawniej Szurpiły)	7	„Góra Cmentarna” śląd osadnictwa - epoka kamienia, cmentarzysko – wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 6
(dawniej Szurpiły)	8	śląd osadniczy - epoka kamienia, osada - późny okres rzymski, śląd osadniczy – XVIII-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 10
(dawniej Sidorówka)	9	kopiec strażniczy – nieokreślona	Arkusz 14-84 nr 36
	10	kopiec strażniczy – nieokreślona	Arkusz 14-84 nr 37
Czerwone Bagno	1	ślady wsi - okres nowożytny	Arkusz 15-83 nr 19
Gulbieniszki	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 14-84 nr 33
	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 14-84 nr 34
Hultajewo	1	-	
Ignatówka	1	śląd osadnictwa - mezolit	Arkusz 14-85 nr 10
	2	śląd osadnictwa - epoka kamienia,	Arkusz 14-85 nr 11

		śląd osadnictwa – późne średniowiecze, śląd osadnictwa - okres nowożytny	
	3	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 14-85 nr 12
	4	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 14-85 nr 13
	5	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 14-85 nr 14
	6	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 14-85 nr 15
Jeleniewo	1	osada - późny okres rzymski	Arkusz 14-84 nr 18
	2	śląd osadnictwa – okres nowożytny	Arkusz 14-84 nr 19
	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 14-84 nr 20
	4	cmentarzysko kurhanowe	Arkusz 15-84 nr 16
Kazimierówka	1	osada – późny okres rzymski, śląd osadnictwa – epoka kamienia, śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 21
	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 14-84 nr 22
	3	śląd osadnictwa – późny paleolit	Arkusz 14-84 nr 30
Krzemianka		-	
Leszczewo	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 27
	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia osada – okres nowożytny	Arkusz 15-84 nr 28
	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 29
	4	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 30
	5	śląd osadnictwa - okres rzymski	Arkusz 15-84 nr 31
	6	brak dokumentacji	Arkusz 15-84 nr 32
	7	obozowisko – mezolit, osada - późny okres rzymski - okres wędrówek ludów	Arkusz 15-85 nr 3
Łopuchowo (dawniej Błaskowizna)	1	osada - wczesne średniowiecze	Arkusz 14-83 nr 17
(dawniej Błaskowizna)	2	cmentarzysko kurhanowe - nieokreślona	Arkusz 14-83 nr 20
	3	piec? średniowiecze – okres nowożytny	Arkusz 13-83 nr 21
	4	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 13-83 nr 22
Malesowizna	1	obozowisko - mezolit - neolit	Arkusz 14-83 nr 1
	2	osada - wczesne średniowiecze	Arkusz 14-83 nr 3
	3	śląd wsi – okres nowożytny	Arkusz 14-83 nr 4
	4	śląd wsi – okres nowożytny	Arkusz 14-83 nr 5
	5	śląd osadnictwa – okres nowożytny	Arkusz 14-83 nr 7
	6	śląd wsi – okres nowożytny	Arkusz 14-83 nr 8
	7	obozowisko - epoka kamienia	Arkusz 15-83 nr 1
	8	obozowisko - epoka kamienia	Arkusz 15-83 nr 2
	9	cmentarzysko kurhanowe? - nieokreślona	Arkusz 15-83 nr 3
	9.1	cmentarzysko kurhanowe? – nieokreślona – brak lokalizacji	Arkusz 15-83 nr 3
	10	ślady wsi – okres nowożytny	Arkusz 15-83 nr 4
	11	śląd osadnictwa – późny okres rzymski – okres wędrówek ludów, śląd osadnictwa – XI-XIIIw.	Arkusz 15-83 nr 5
Okrągłe	1	cmentarzysko kurhanowe - nieokreślona	Arkusz 15-83 nr 20
	2	śląd osadnictwa – późny okres nowożytny, osada - wczesne średniowiecze	Arkusz 15-83 nr 21
	3	osada - późny okres rzymski	Arkusz 15-83 nr 22
	4	śląd osadnictwa – okres nowożytny	Arkusz 15-83 nr 23
	5	śląd osadnictwa – okres nowożytny	Arkusz 15-83 nr 24

Podwysokie Jeleniewskie	1	obozowisko - mezolit	Arkusz 15-83 nr 7
	2	Ślad osadnictwa – epoka kamienia, mezolit, okres rzymski	Arkusz 15-83 nr 8
	3	cmentarzysko kurhanowe - V-VI w.	Arkusz 15-83 nr 27
	4	osada „starożytna”	Arkusz 15-83 nr 28
	5	osada – wczesne średniowiecze	Arkusz 15-83 nr 29
Prudziszki	1	cmentarzysko kurhanowe - V-VII w.	Arkusz 15-84 nr 6
	2	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 7
	3	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 8
Rutka		-	
Rychtyn (dawniej Leszczewo)	1	śląd osadnictwa - późny okres rzymski - okres wędrówek ludów	Arkusz 15-85 nr 4
(dawniej Leszczewo)	2	znalezisko luźne - epoka kamienia	Arkusz 15-85 nr 5
Sidorówka	1	osada wysoczyznowa? - nieokreślona	Arkusz 14-84 nr 35
Sidory	1	śląd osadnictwa - epoka kamienia, śląd osadnictwa - pradzieje	Arkusz 13-84 nr 2
	2	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 13-84 nr 3
	3	osada - średniowiecze	Arkusz 13-84 nr 4
	4	kopce? kurhany? - nieokreślona	Arkusz 13-84 nr 11
	5	osada - późne średniowiecze - nowożytność	Arkusz 13-84 nr 20
	6	osada - późne średniowiecze	Arkusz 13-84 nr 21
Sidory Zapolne	1	osada - późny okres rzymski	Arkusz 14-84 nr 28
	2	śląd osadnictwa – XVII-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 29
Suchodoły	1	cmentarzysko kurhanowe – VI-VIIw.	Arkusz 15-84 nr 9
	2	osada - wczesna epoka żelaza, okres lateńsko - rzymski	Arkusz 15-84 nr 10
	3	śląd osadnictwa - epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 11
	4	śląd osadnictwa – okres późnorzymski, śląd osadnictwa - XVI-XIX w.	Arkusz 15-84 nr 12
	5	śląd osadnictwa – okres późnorzymski	Arkusz 15-84 nr 13
Sumowo		-	
Szeszupka	1	osada – wczesne średniowiecze	Arkusz 14-83 nr 13
	2	kopce (kurhany?) - nieokreślona	Arkusz 14-83 nr 25
Szurpiły	1	„Targowisko” śląd osadnictwa – neolit – epoka brązu, osada – późny okres rzymski, osada – wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa – okres nowożytny	Arkusz 14-84 nr 4 Nr rejestru zabytków 88 (suw)
	2	„Trzecie Pole” kopiec strażniczy - wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 7
	3	„Targowisko” śląd osadnictwa - epoka kamienia, osada - późny okres rzymski, osada - wczesne średniowiecze, osada – okres nowożytny	Arkusz 14-84 nr 8
	4	„Pustelnia” obozowisko - mezolit, śląd osadnictwa – okres nowożytny, kopiec strażniczy - wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 9
	5	wał wzdłużny- wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 14
	6	śląd osadnictwa - neolit	Arkusz 14-84 nr 15

	7	cmentarzysko kurhanowe - V-VI w.	Arkusz 14-83 nr 23
	8	cmentarzysko kurhanowe - V-VI w.	Arkusz 14-83 nr 24
	9	gródek strażniczy? – wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 38
	10	osada – okres wpływów rzymskich, osada – wczesne średniowiecze, osada – XVIII-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 39
	11	kopce (kurhany?) - nieokreślona	Arkusz 14-84 nr 40
Ścibowo		-	
Udryn	1	obozowisko – epoka kamienia	Arkusz 14-84 nr 23
	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia, śląd osadnictwa – XVII-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 24
	3	obozowisko – epoka kamienia	Arkusz 14-84 nr 25
(dawniej Sosnowy Grąd)	4	śląd osadnictwa – epoka kamienia, śląd osadnictwa – XVI-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 26
(dawniej Sosnowy Grąd)	5	śląd osadnictwa – XVI-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 27
Udziejek	1	kopiec strażniczy - wczesne średniowiecze	Arkusz 14-84 nr 13
	2	śląd osadnictwa – XVI-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 31
	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia, osada – XVI-XIXw.	Arkusz 14-84 nr 32
	4	śląd osadnictwa – epoka kamienia, śląd osadnictwa – mezolit – epoka żelaza	Arkusz 13-83 nr 24
	5	śląd osadnictwa – mezolit – wczesna epoka brązu	Arkusz 13-83 nr 2
Wodзилki	1	osiedle obronne – wczesna epoka żelaza	Arkusz 14-84 nr 16
	2	osada - późny okres rzymski / okres wędrowek ludów	Arkusz 14-83 nr 22
	3	kopce (kurhany?) – nieokreślona	Arkusz 14-83 nr 26
	4	kopce (kurhany?) – nieokreślona	Arkusz 14-83 nr 27
	5	kopce (kurhany?) – nieokreślona	Arkusz 14-83 nr 28
Wołownia	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 17
	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia, osada „starożytna”	Arkusz 15-84 nr 18
	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 19
	4	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 20
	5	śląd osadnictwa - czasy starożytne	Arkusz 15-84 nr 21
	6	śląd osadnictwa – epoka kamienia,	Arkusz 15-84 nr 22
	7	śląd osadnictwa - czasy starożytne	Arkusz 15-84 nr 23
	8	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 24
	9	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-84 nr 25
	10	cmentarzysko kurhanowe	Arkusz 15-84 nr 26
Zarzecze Jeleniewskie		-	
Żywa Woda	1	osada - II-III w., osada - V-VII w., osada - wczesne średniowiecze	Arkusz 15-84 nr 3
(dawniej Potasznia)	2	śląd osadnictwa - mezolit	Arkusz 15-83 nr 9
(dawniej Potasznia)	3	śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze	Arkusz 15-83 nr 13
	4	śląd osadnictwa – epoka kamienia	Arkusz 15-83 nr 15
	5	śląd osadnictwa – późny okres rzymski, śląd wsi – okres nowożytny	Arkusz 15-83 nr 16
	6	śląd wsi – okres nowożytny	Arkusz 15-83 nr 17
	7	śląd osadnictwa – okres nowożytny	Arkusz 15-83 nr 18
	razem	128 stanowisk archeologicznych w tym 3 wpisane do rejestru zabytków	

Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, wójta gminy Jeleniewo.

Wójt jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, wójta gminy Jeleniewo.

Wójt jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa.

7. Inne formy ochrony zabytków.

Na terenie gminy Jeleniewo nie występują pomniki historii. Nie utworzono parku kulturowego. Nie ustanowiono ochrony nazw geograficznych, nazw historycznych, nazw obiektów budowlanych, placów, ulic lub jednostek osadniczych.

Gmina Jeleniewo nie posiada gminnego programu opieki nad zabytkami.

Nie występują historyczne układy urbanistyczne lub ruralistyczne

Wśród form ochrony zabytków są również ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Z pośród wyżej wymienionych form ochrony, na terenie gminy Jeleniewo, część zabytków nieruchomości objęto ochroną na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ustalenia ochrony zabytków ujęto w :

Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego części wsi Podwysokie Jeleniewskie, Okrągłe, Prudziszki i Żywa Woda – PARK ELEKTROWNI WIATROWYCH – zespół OKRĄGŁE, zespół PRUDZISZKI” zatwierdzonym Uchwałą Nr XII/67/08 Rady Gminy Jeleniewo z dnia 13 lutego 2008r. (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z dnia 11.03.2008r. Nr 66, poz. 598).

Ustalenia ochrony zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego odnoszą się do następujących obiektów o wartościach kulturowych, będących świadectwem historycznych tradycji budowlanych, nie podlegające ścisłej ochronie lecz pozostające w zainteresowaniach konserwatorskich:

- 1) Okrągłe 5, działka nr 28 - dom mieszkalny drewniany z pocz. XX w. o walorach architektonicznych;
- 2) Okrągłe 7, działka nr 37 – zagroda: dom mieszkalny drewniany połączony z murowanym budynkiem inwentarskim, stodoła drewniana z 2 poł. XIX w.;
- 3) Podwysokie Jeleniewskie 1, działka nr 107/5 - dom mieszkalny drewniany z pocz. XX w. o walorach architektonicznych,;
- 4) Podwysokie Jeleniewskie 4, działka nr 133 – chlew murowany z pocz. XX w.;
- 5) Podwysokie Jeleniewskie 5, działka nr 137 – stodoła drewniana z pocz. XX w.;

- 6) Podwysokie Jeleniewskie 6, działka nr 103 – dom mieszkalny drewniany, stodoła drewniana z 1928r.;
- 7) Podwysokie Jeleniewskie 7, działka nr 127 – dom mieszkalny drewniany z pocz. XX w. o walorach architektonicznych, działka nr 129 - stodoła drewniana z pocz. XX w.

Wyżej wymienione obiekty w czasie sporządzania planu w latach 2007 – 2008 figurowały w ewidencji zabytków. Zostały one objęte częściową ochroną, której zakres został ustalony w zapisach planu, a mianowicie:

W celu zachowania budynków o walorach architektonicznych należy:

- 1) utrzymać odpowiedni stan techniczny budynków;
- 2) zachować historyczny charakter budynków wyrażający się przez wysokość, skalę zabudowy oraz stosowane w przeszłości formy, materiał budulcowy i detale architektoniczne;
- 3) dopuszcza się zmianę funkcji budynków, szczególnie na potrzeby rekreacji indywidualnej, z możliwością wprowadzenia potrzebnych przekształceń architektonicznych;
- 4) zaleca się odtwarzanie budynków wg dawnych wzorów.

Przebudowy, rozbudowy, remonty i ewentualne rozbiórki budynków objętych ochroną na podstawie niniejszego planu można prowadzić po uzgodnieniu z właściwą terenowo służbą konserwatorską. Wszelkie prace projektowe dotyczące budynków o walorach architektonicznych objętych ochroną, należy poprzedzić wykonaniem inwentaryzacji architektonicznej i fotograficznej o zakresie ustalonym z właściwą terenowo służbą konserwatorską.

8. Dobra kultury współczesnej.

Uwarunkowania wynikające ze stanu współczesnej ingerencji w krajobraz kulturowy.

Współczesne wytwory cywilizacji mające wpływ na postrzeganie krajobrazu kulturowego to:

- ✓ rozwój ośrodka gminnego – Jeleniewa – w zakresie budownictwa mieszkaniowego w różnych formach oraz usług w różnych branżach na potrzeby mieszkańców gminy;
- ✓ nowe budynki mieszkalne, nowe duże budynki gospodarcze, nowe duże budynki inwentarskie, które uzupełniają starą wiejską strukturę osadniczą oraz tworzą nowe zespoły zabudowy zagrodowej i nowe siedliska;
- ✓ budowle technologiczne w gospodarstwach rolnych takie jak: silosy zbożowe, silosy na paszę, płyty obornikowe itp.
- ✓ osadnictwo ludności nierolniczej, wyrażającej się w powstawaniu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej o różnorodnych stylach architektonicznych, często obcych tutejszym, historycznym tradycjom budowlanym;
- ✓ wypieranie starej drewnianej wiejskiej zabudowy przez nowe obiekty wzniesione z wykorzystaniem współczesnych technologii budowlanych i współczesnej mody w budownictwie;
- ✓ zmiany w kolorystyce zabudowy poprzez:
 - zastąpienie szarych i brunatnych pokryć dachowych ze strzechy, gontu, wióru, eternitu i blachy ocynkowanej przez kolorowe blachy powlekane imitujące dachówkę,
 - wypieranie drewnianych budynków o naturalnej, brunatnej barwie starego, niekonserwowanego drewna, w miejsce których powstają najczęściej murowane, tynkowane budynki, malowane na różnorodne kolory, historycznie niespotykane;
 - różnorodną kolorystykę nowych budynków drewnianych, wzniesionych z wykorzystaniem współczesnych technologii konserwacji drewna;
- ✓ budownictwo drogowe, wyrażające się w:
 - stosowaniu parametrów dróg do wymogów technicznych i użytkowych,
 - wyprofilowaniu przekrojów poprzecznych i podłużnych dróg ingerujących w naturalne ukształtowanie terenu,
 - utwardzeniu nawierzchni dróg asfaltem,
 - utwardzeniu nawierzchni chodników i placów kostką betonową;
- ✓ pajęczyna napowietrznych sieci elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia oplatająca całą gminę
- ✓ wieża stacji radiowo – telewizyjnej „RYCN Suwałki Krzemianucha”;
- ✓ wieża stacji bazowej telefonii komórkowej w Wołowni;
- ✓ zespół elektrowni wiatrowych w Żywej Wodzie i w Okrągłym na terenie gminy Jeleniewo

- ✓ zespoły elektrowni wiatrowych na terenie gminy Suwałki i na terenie gminy Filipów, które widnieją w krajobrazie gminy Jeleniewo;
- ✓ nowo wybudowana dwutorowa napowietrzna linia elektroenergetyczna 400kV Ełk – granica RP – Alytus;
- ✓ posterunek radiotelekomunikacyjny (radar) znajdujący się na terenie gminy Szypliszki (obręb Szelment), górujący w krajobrazie jeziora Szelment Wielki.